

Padányi József[✧]

Gondolatok az éghajlatváltozás és a katonai erő kapcsolatáról

DOI 10.17047/HADTUD.2026.36.2.29

A katonai erő működése tagadhatatlan hatással van az éghajlat változására. Igaz ez a katonai műveletekre való felkészülés, a harc és az okozott károk helyreállításának időszakára is. Érdemes tehát röviden áttekinteni ezeket a hatásokat, és arra is kitérni, hogy a változó időjárás hogyan hat a katonai erő működésére. Kölcsönös folyamatokról van szó, melyek legtöbbször erősítik egymást.

KULCSSZAVAK: éghajlatváltozás, kibocsátás, alkalmazkodás, Magyar Honvédség

Some Thoughts on the Connection Between Climate Change and Military Power

Military power undoubtedly has an effect on climate change. It is true for the preparation of military operations, the fighting itself, as well as for the reconstruction of the damage caused. It is worth looking at these effects briefly and also mentioning how the changing weather effects the operation of the military. These are interconnected processes which mostly exacerbate each other.

KEYWORDS: climate change, emission, resilience, Hungarian Defence Forces

Szenes Zoltán vezérezredes születésnap kiadványába írni megtisztelő és felelősségteljes feladat. Tisztelgés egy több évtizedes katonai vezetői pályafutás előtt. Tisztelgés és köszönet, hiszen tanított, parancsnokom volt, és a tudományos munkában is példát mutatott. Jó egészséget és sok erőt a következő évtizedekhez is Tábournok Úr!

Bevezetés

A katonai erő mindennapjai soha nem légüres térben zajlanak, így a műveletek körülményei – elsősorban az időjárás – kiemelt figyelmet érdemelnek.

✧ Nemzeti Közszoigálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, egyetemi tanár – National University of Public Service, Faculty of Military Science and Officer Training, professor; padanyi.jozsef@uni-nke.hu; <https://orcid.org/0000-0001-6665-8444>

A katonai vezetők a legritkább esetekben hagyták figyelmen kívül az időjárás hatását a katonai műveletekre. Ha mégis megtörtént, olyan kockázatot vállaltak, amelynek következményei beláthatatlanok voltak. Célunk ezzel az írással nem a kivételek bemutatása, hanem annak elemzése, hogy az időjárás – elsősorban a folyamatosan súlyosbodó éghajlatváltozás okozta környezeti hatás – hogyan hat a katonaságra, illetve a katonai erő léte és működése, hogyan hat a környezetre. Kutatásunk során felhasználtuk az elérhető hazai és nemzetközi elemzéseket és merítettünk korábbi írásainkból és gyakorlati kísérleteinkből is.

Az időjárási hatások szerepének felismerése, annak figyelembe vétele a katonai műveletek megtervezése és kivitelezése során szerves része volt a korai hadtudományi írásoknak is. A kínai szerzők szerint „Amit a hadseregben alaposan tanulmányozni kell, az az égi Tao [ti. az időjárás]”¹

Hadik András elsősorban a hadsereg ellátásának szempontjából említi az időjárás okozta nehézségeket. „Éppen ezen körülmény miatt, hogy a hadsereg, vagyis a Szávától távolodó menetoszlopok a legszükségesebb ellátmányban a rossz időjárás, megnehezített szállítások, vagy az állapotok követelményei miatt ne szenvedjenek hiányt, szükséges egy félhavi kétszersültkészletet készen tartani és Gradiskára szállítani.”²

Raimondo Montecuccoli több helyen is megemlíti az időjárás okozta nehézségeket. Ír a káros hatásokról, melyek kikezdi a katonák egészségét, a forró nappalok és hideg éjszakák jelentette kihívásokról, a nedves őszi napok seregbomlasztó hatásáról. Nála olvashatunk arról is, hogy mennyire figyelemre méltó a törökök példája, akik katonáiknak „Az eső ellen sátrakat osztanak ki, és közkölségen kapnak ruhaosztót is.”³

Carl von Clausewitz figyelmét sem kerülte el az időjárás harci hatékonyságot befolyásoló hatása. Többször is említi, hogy nem lehet figyelmen kívül hagyni a műveletek tervezésénél a kedvezőtlen, zord és viszontagságos időjárási körülményeket.⁴

Zrínyi Miklós végvári katonaként értette és kihasználta a szélsőséges időjárás hatásait. Az 1664-ben indított téli hadjáratának pontosan az volt a lényege, hogy a törökök télen a várakba húzódtak, így nem veszélyeztették Zrínyi hadjáratát. Írásai-ban számos helyen utal az időjárás befolyásoló hatására: folyamatosan figyelte a Mura folyó befagyását, az utak járhatóságát a nagyobb esőzések után.

Nem kívánunk azon vitatkozni, hogy napjainkban reális veszélyt jelent-e az éghajlat változása. Hiszünk abban, hogy figyelmen kívül hagyni az extrém meleget, a csapadékeloszlás látványos megváltozását több mint hiba. Biztonsági szempontból bűn! Elfogadjuk és támogatjuk azt a véleményt, amely szerint az éghajlat változása és annak következményei messze túlmutatnak a szűkebb értelemben vett környezetvédelmi vagy gazdaságpolitikai kérdéseken. Mára ez olyan „fenyegetés sokszorozó” tényezővé vált, amely felerősíti a meglévő geopolitikai, társadalmi és gazdasági feszültségeket, miközben új típusú sebezhetőségeket hoz létre.⁵ A jelenség kezelése

1 Tokaji, P. Szabó 2018, 517.

2 Hausner 2021, 116.

3 Hausner 2019, 286.

4 Padányi 2026, 238.

5 Schaffhauser 2026, 5.

ennek megfelelően csak közösen, minden szakpolitikai döntés során kiemelten megoldandó problémaként kezelhető.

Nem kivétel ez alól a védelmi szektor sem, hiszen okozó és elszennvedő egyszerre. Érdemes tehát röviden áttekinteni ezeket a hatásokat.

A katonai konfliktusok hatása a környezetre

A háborús cselekmények a környezet minden elemére hatnak, de mi most az éghajlatváltozásra gyakorolt hatásról – azaz a katonai erő káros anyag kibocsátásáról – szólnunk. A harc megvívása a felkészüléssel kezdődik. Ide sorolhatjuk a haditechnikai eszközök fejlesztését, kipróbálását, gyártását, az elkészült eszközök szétosztását. Napjainkban – köszönhetően az intenzív katonai konfliktusoknak – dübörög a hadiipar, csúcsokat dönt a megtermelt profit. Csak néhány példa a vonatkozó szakirodalomból:

- A német Rheinmetall hadiipari vállalat 2027-re akár évi 400 darabra növelné az általuk szupermodernnek titulált drónelhárító légvédelmi rendszerek gyártási kapacitását. Ez a jelenlegi termelés megduplázását jelentené. A lépést az orosz–ukrán háború tapasztalatai indokolják.⁶
- A madridi központú Indra vezető európai technológiai vállalat, mely szenzorokat és elektronikai rendszereket fejleszt repülőgépekhez, katonai járművekhez, hajókhoz és műholdakhoz. A cég tavaly körülbelül 2200 milliárd forintos árbevételt ért el, melyből mintegy 560 milliárd forint a védelmi üzletágból származott. Az utóbbi szegmens növekedése meghaladta az egyharmadot, ami a vállalat legdinamikusabban bővülő területévé tette.⁷
- A Rheinmetall az elmúlt évben közel 4000 milliárd forintos árbevételt könyvelt el, ami 29%-os növekedést jelent. A cég portfóliója a harckocsiktól és tüzérségi rendszerektől kezdve a löszereken át egészen a katonai teherautókig és drónokig terjed. A megrendelések növekedése elsősorban a védelmi kiadások emelkedésének tudható be.⁸
- Az európai hadiipar egyik vezető óriása az MBDA jelentősen növeli a termelését: a vállalat az elmúlt években gyakorlatilag megduplázta a termelést, és 2026-ban további bővülést tervez. Ennek fontosabb mutatói: a rakétagyártás 2023 és 2025 vége között megduplázódott; 2026-ban további 40%-os növekedést terveznek; a 2026–2030 közötti időszakra tervezett beruházásokat megduplázták, összesen 5 milliárd euróra; 2026-ban mintegy 2800 új munkavállalót vennének fel.⁹
- 2024-ben az amerikai fegyvertranszferek rekordot döntöttek, elérve a 319 milliárd dollárt, szemben a 2023-as 238 milliárd dollárral – ez 34%-os növekedést jelent éves szinten, és 56%-os növekedést 2022 óta.¹⁰

⁶ Litnarovych 2026.

⁷ VG 2026.

⁸ Uo.

⁹ Csontos 2026.

¹⁰ Masson 2026.

Egyes tanulmányok szerint a katonai kiadások 100 milliárd dolláros növekedése a globális katonai szénlábnymom 32 millió tonna szén-dioxid-egyenértékkel (tCO₂e) történő növekedéséhez vezet. A NATO katonai kiadásainak növekedése a 2019–2024 közötti öt évben már eddig is, mintegy 64 millió tCO₂e-vel növelte a szervezet katonai szénlábnymomát. A NATO-kiadások további tervezett növelése további, mintegy 132 millió tCO₂e kibocsátásnövekedést eredményez.¹¹ Ezek a számok becsléseken alapulnak, melynek egyik legfőbb oka az, hogy ezen a területen az adatszolgáltatás – éppen a katonai beruházások érzékenysége miatt – sokszor nem teljes. Azt is érdemes figyelembe venni, hogy a hadiipar egységnyi termelésre jutó kibocsátása kétszerese a polgári iparinak.¹²

A haditechnikai eszközök gyártásának célja a harc minél hatékonyabb megvívása. A hatékonyság elsősorban harci hatékonyságot jelent, így a kibocsátás csökkentése nincs az elsődleges szempontok között.

Vessünk egy pillantást az elérhető adatokra a gázai konfliktus kapcsán becsült kibocsátásról. Mint ismert az Izrael–Gáza háború 2023-ban robbant ki. 2026. március 20-áig a becsült teljes kibocsátás elérte a 33,2 millió tonna egyenértéket.¹³

További ismert kibocsátási adatok a közelmúlt háborúiból:¹⁴

- Az Amerikai Egyesült Államok Afganisztánban, Irakban, Pakisztánban és Szíriában végrehajtott katona műveleteinek becsült kibocsátása (2001–2018): 440 millió tonna egyenérték.
- Az amerikai vezetésű koalíciós műveletek becsült kibocsátása Irakban (2003–2011): 250 millió tonna egyenérték.
- Az orosz–ukrán háború becsült kibocsátása napjainkig (2023–2026): 100 millió tonna egyenérték.

Láthatjuk, hogy felfoghatatlan mennyiségekről van szó, melyek az adott katonai konfliktus lezárását követően is hatással vannak az épített és természetes környezetre, az ott élő emberekre. Mit lehet tenni, hogy ezek a hatások mérséklődjenek?

Egy katonai konfliktus esetében – ahogy írtuk – a harci hatékonysággal szemben nem igazán fajsúlyos a környezetvédelmi szempontok érvényesítése. A napjainkban is zajló háborúk tapasztalatai azt mutatják, hogy a környezetvédelem semmilyen szerepet nem játszik a támadások során, a célok kiválasztásában. A kritikus infrastruktúrára mért csapások folyamatosan azzal a veszéllyel fenyegetnek, hogy egy-egy lokális környezetszennyezés átcsap globális fenyegetésbe.¹⁵ Példaként talán elegendő az ukrán atomerőművek közelében végrehajtott dróntámadásokra vagy az iráni atomerőmű körzetét ért rakétatámadásra utalnunk.¹⁶

11 Parkinson 2025, 2.

12 <https://www.mapw.org.au/military-carbon-footprint-grows/>

13 Neimark et al. 2026.

14 UNFCCC 2026.

15 Fischl 2010 és 2018.

16 A Nemzetközi Atomenergia-ügynökség főigazgatója, Rafael Grossi korábban arra figyelmeztetett, hogy a közel-keleti katonai konfliktus miatt nem zárható ki egy súlyos sugárzóanyag-kibocsátással összefüggő atomkatasztrófa. Komjáthy 2026.

Ugyanakkor a haditechnikai eszközök fejlesztése és beszerzése során – ha csak nyomokban is de – már megjelentek a környezetvédelmi szempontok. A védelmi szektor beszerzései során a környezetvédelmi szempontok figyelembevételének mértékére vonatkozó adatok erősen hiányosak. A rendelkezésre álló információk alapján nehéz egyértelmű képet alkotni arról, hogy a védelmi szektor beszerzési eljárásaiban milyen mértékben veszik figyelembe a „zöldítésre” vonatkozó jogszabályokat. Ez elsősorban abból adódik, amire már utaltunk, azaz, hogy a védelmi szektor beszerzéseiben mások az elsődleges szempontok. Ugyanakkor Magyarország 2022–2027 közötti időszakra szóló zöld közbeszerzési stratégiájának azon célkitűzése, hogy 2027-re a közbeszerzések 30%-át zöld beszerzéssé kell tenni, egyértelműen jelzi, hogy a jövőben a védelmi szektorban is fokozottan számítani lehet a környezetvédelmi szempontok alkalmazásának megjelenésére és elterjedésére.¹⁷

A környezet hatása a katonai erőre

Az érem másik oldala a környezet hatása a katonai erő működésére. Az extrém hőmérséklet ugyanúgy veszélyezteti a katonákat, mint mindenki mást, és a haditechnikai eszközök is megszenvedik ezt a körülményt. A magas hőmérséklet folyadékvesztességgel jár, növekszik a keringés sebessége, nő a hőtermelés és fokozódik az izzadás. Mindez kiszáradáshoz, keringési zavarokhoz, végső soron eszméletvesztéshez vezethet.¹⁸

Hideg környezetben az erek összehúzódnak, lassul a véráramlás, csökken a hőleadás. A testhőmérséklet fokozatosan csökken, a vérrellátás fokozatosan romlik, csökken a mozgáskoordináció, hallucináció léphet fel. A pulzus és légzésszám ritkul, a vérnyomás is csökkenni kezd. Ezért a tartósan hidegben tartózkodó személy fokozatosan elveszti az eszméletét.¹⁹ Ezek a hatások csökkenthetőek a megfelelő minőségű ruházattal, a felesleges igénybevétel korlátozásával, vagy a kiképzés hatékonnyabbá tételével.²⁰

A haditechnikai eszközök estében is nem várt jelenségek bukkannak fel. Jó példa erre a radarok működése extrém hidegben. A hideg és az intenzív csapadékképződés befolyásolja a radar minden elemének teljesítményét (antenna, adó, vevő és tápegységek). Néhány hatásmutató:

- az akkumulátorok és tápegységek hatásfoka csökkenhet, és kevesebb energiát tárolhatnak, ami a mobil radarok üzemidejét és hatékonyságát is csökkenti;
- az elektronikai komponensek stabilitásának és működésének hatékonysága csökken. Az alkatrészek az alacsony hőmérsékleten lassabban reagálhatnak, amely a radar teljesítményére is hatással lehet.²¹

¹⁷ Paksi 2025, 149.

¹⁸ Hadobács 2016, 138.

¹⁹ Uo. 139.

²⁰ Lippai, Padányi 2013.

²¹ Balajti, Kunos 2024, 7.

A haditechnikai és egyéb környezettudatos fejlesztések területén megjelenő gondolatok közül kettő:

- Hibrid, teljesen elektromos és hidrogén üzemanyagcellás taktikai járművek fejlesztése.
- A „Smart Energy” rendszerek fejlesztése, melyek a hibrid mikro- és nano-hálózatok kiépítését és alkalmazását szolgálja a katonai bázisokon. Ezek a rendszerek kombinálják a helyben rendelkezésre álló megújuló energiaforrásokat és a hatékony energiatárolókat.²²
- A Rheinmetall legújabb, Szegeden felépített üzeme kifejezetten az elektromobilitás (civil szféra) és a high-tech védelmi technológiák metszéspontjában működik. Az ehhez hasonló vegyes profilú ipari kapacitások kiváló, hazai bázisú alapot teremtenek a zöld technológiák, az energiatároló rendszerek és a hidrogéntekológia integrációjához a Magyar Honvédség járműparkjába és logisztikai rendszerébe.²³

Hazánkban is fokozni kell az éghajlatváltozás okozta válsághelyzetek megelőzésének, kezelésének vagy a következmények felszámolásának hatékonyságát. Ennek egyik eszköze lehet az olyan tudatos tervezés általánossá tétele, amely szervesen épül be a polgári védelmi, katasztrófavédelmi és honvédelmi tervezési folyamatokba. Ez magában kell, hogy foglalja az éghajlatváltozás okozta hatások kockázatának elemzését, a hosszan elhúzódó válságokra való felkészülést, a személyi és szervezeti erőforrások fejlesztését. Hazánkban számolnunk kell hőhullámokkal, aszályokkal, extrém csapadékkal, pontosabban ezek következményeivel.²⁴

A Magyar Honvédség az elsők között ismerte fel ezeket a szükségszerűségeket, és a rendelkezésre álló erőforrások igénybevételének fontosságát a hazai válságkezelésben. Történelmi tradícióink vannak az árvízi védekezés támogatásában, katonáink részt vettek a vízhiány enyhítésében, többrendeltetésű fejlesztéseink egy része egyértelmű üzenet más tárcák felé is. Évtizedekkel ezelőtt megkezdtük a víztisztító kapacitások kialakítását, korszerűsítettük és bővítettük az árvédekezés során hatékonyan használható haditechnikai eszközparkot, részletes és nagy ívű tervekkel rendelkezünk a katasztrófák elleni védekezés során igénybe vehető előerő kapcsán.

A honvédelmi katasztrófavédelmi rendszer²⁵ tartalmazza a vezetés és irányítás rendjét, a rendszer felépítését, az elvégzendő feladatokat, az együttműködés kereteit, a riasztás módját, az ágazati létesítmények katasztrófavédelmi tervezését, az esetleges nemzetközi igénybevétel kereteit.

Összefoglalás

A rendelkezésünkre álló terjedelem nem teszi lehetővé a kutatási téma átfogó bemutatását. Ugyanakkor arra elegendő, hogy rámutassunk a katonai erő és az éghajlatváltozás közötti többrétű kapcsolatra. A katonai erő ugyanis egyszerre okozója és

²² Energy 2024.

²³ Chomsky 2025.

²⁴ Schaffhauser 2026. 29.

²⁵ HKR 2021. és HKR 2022.

elszenvedője ennek a jelenségnek. Mára már valamennyi komolyan vehető hadsereg számol ezzel a körülménnyel, és ennek megfelelően tervezi stratégiáját, alkalmazását, haditechnikai eszközeik fejlesztését. Erdemes ezekre figyelni nekünk is, hiszen a katonai műveletek környezete nem válogat, egyaránt hat mindenre és mindenkire.

Teljes egészében egyetértünk azzal a megközelítéssel, amely a „zöld haderő” felé való elmozdulást napirenden tartja, de mindezt fokozatosan és differenciáltan. Ez a szemlélet azt sugallja, hogy a polgári célú védelmi területek – infrastruktúra, szállítás stb. – gyors kibocsátás csökkentése azonnali lehetőségeket jelent. Ugyancsak csökkenthető a káros anyagok kibocsátása a kiképzés területén (szimulátorok fokozott használata). A legnagyobb kihívást jelentő terület a katonai műveletek és a haditechnikai eszközök, mert itt hosszabb idő szükséges a változáshoz. Ezzel együtt nem mondhatunk le arról a célról, amit a NATO főtitkára így fogalmazott meg: „A kérdés nem az, hogy erős vagy zöld haderőnk legyen, nekünk erős és zöld haderőre van szükségünk.”²⁶ Az már egy másik kérdés, hogy ez hogyan valósítható meg olyan biztonsági környezetben, amikor régen látott intenzitású katonai konfliktusok terhelik a nemzetközi kapcsolatok egyébként sem egyszerű rendszerét.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Balajti István, Kunos Bálint 2024. A radarok északi-sarkvidéki alkalmazásának kihívásai. I. rész. *Haditechnika*, 58 (4): 2–7. <https://doi.org/10.23713/HT58.4.01>
- Chomsky, Martin 2025. Rheinmetall opens new hybrid civil and defence production plant in Szeged, Hungary. <https://defence-industry.eu/rheinmetall-opens-new-hybrid-civil-and-defence-production-plant-in-szeged-hungary/> (Letöltve: 2026. április 12.)
- Csontos Bálint 2026. Közel duplájára növeli a termelését Európa egyik legnagyobb fegyvergyártója. <https://hellomagyar.hu/2026/03/30/europa-hadiipar-fegyver-gyartas-haboru/> (Letöltve: 2026. március 31.)
- Energy Highlights 2024. NATO ENSEC COE. <https://www.enseccoe.org/wp-content/uploads/2024/01/2021-09.pdf> (Letöltve: 2026. április 12.)
- Fischl Vilmos 2010. Az iszlám és a Nyugat. *Hadtudományi Szemle*, 3 (3): 47–53.
- Fischl Vilmos 2018. Islamic civilization and its influence on the world today. *National Security Review*, (1): 4–16.
- Hadobács Katalin 2016. A időjárás hatása a hajózó személyzet szervezetére a repülőgép katapultüléssel történő vészelhagyását követően. *Repüléstudományi Közlemények*, 28 (2): 133–144.
- Haunser Gábor (szerk.) 2019. Raimondo Montecuccoli: A magyarországi török háborúkról. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- Hausner Gábor (szerk.) 2021. *Hadik András válogatott hadügyi írásai*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- HKR 2021. 26/2021. (XII. 17.) HM rendelet a honvédelmi ágazat katasztrófák elleni védekezésének irányításáról és feladatairól. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2100026.hm> (Letöltve: 2026. április 12.)
- HKR 2022. 6/2022. (II. 17.) HM utasítás a Honvédelmi Katasztrófavédelmi Rendszer Szervezeti és Működési Szabályzatának kiadásáról. <https://njt.hu/jogszabaly/2022-6-B0-15> (Letöltve: 2026. április 12.)
- Komjáthy Lóránt 2026. ENSZ: „Teljes katasztrófa fenyeget”, atomerőművet ért támadás Iránban. <https://www.korkep.sk/cikkek/kulugyek/2026/03/25/ensz-teljes-katasztrofa-fenyeget-atomeromuvet-ert-tamadas-iranban/> Letöltve: 2026. április 3.

26 Stoltenberg 2021.

- Lippai Péter, Padányi József 2013. The effect of specific environmental features on the activities of the Hungarian Defence Forces in Afghanistan. *AARMS*, 12 (2): 197–211.
<https://doi.org/10.32565/aarms.2013.2.3>
- Litnarovich, Vlad 2026. Fearing Shaheds, Germany Moves to Mass-Produce Ukraine-Proven Skyrex Air Defense Systems.
<https://united24media.com/latest-news/fearing-shaheds-germany-moves-to-mass-produce-ukraine-proven-skyrex-air-defense-systems-17414> (Letöltve: 2026. március 31.)
- Masson, Hélène 2026. The U.S. Defense Industry in Europe in the age of America First.
<https://www.frstrategie.org/en/publications/defense-et-industries/us-defense-industry-europe-age-america-first-2026-0> (Letöltve: 2026. március 31.)
- Neimark, Benjamin – Otu-Larbi, Frederick – Tete Larbi, Reuben – Bigger, Patrick – Cottrel, Linsey – Klerk de, Lennard – Shlapak, Mykola 2026. Israel-Gaza conflict carbon emissions exceeded 30 million tons. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590332226000497> (Letöltve: 2026. április 1.)
- Padányi József (szerk.) 2026. Carl von Clausewitz. *Esszék és tanulmányok*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Paksi Gábor 2025. Környezetvédelmi megfontolások a védelmi szektor beszerzési eljárásai során. In: Földi László (szerk.): *A környezetvédelem kérdései a Magyar Honvédségben*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Parkinson, Stuart 2025. *Military spending rises and greenhouse gas emissions*. Published by Scientists for Global Responsibility (SGR). ISBN 978-1-8383986-2-0.
<https://www.planetarysecurityinitiative.org/news/military-spending-rises-and-greenhouse-gas-emissions-what-does-research-say> (Letöltve: 2026. április 1.)
- Schaffhauser Tibor 2026. Klímaváltozás és biztonság Magyarországon. Szakpolitikai Javaslatok a Klímaváltozás és Biztonság Integrált Kezelésére. Budapest: Green Policy Center.
- Stoltenberg, Jens 2021. Remarks by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the high-level roundtable “Climate, peace, and stability: weathering risk through COP and beyond” in Glasgow, UK, 2 November 2021.
- Tokaji Zsolt, P. Szabó Sándor (szerk.) 2018. *A kínai hadtudomány klasszikusai*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- UNFCCC 2026. Recognise Military and Conflict Emissions in the Global Stocktake.
<https://unfccc.int/sites/default/files/resource/Global%20Stocktake%20Poster%20A2%20CMYK%20%281%29.pdf> (Letöltve: 2026. április 2.)
- VG hadiipar 2026. Gigantikus fegyverüzletet jelentett be Magyarország német hadiipari büszkesége: a Rheinmetall már számolja az eurómilliárdos megrendeléseket – százával veszik fel a dolgozókat.
<https://www.vg.hu/nemzetkozi-gazdasag/2026/03/rheinmetall-indra-partnerseg-hadiipar-fegyvergyartas> (Letöltve: 2026. március 31.)